

TEMA 4. O teatro do primeiro terzo do XX: Irmandades, vangardas e Grupo Nós.

O teatro é o xénero menos cultivado da literatura galega, por dúas razóns fundamentais:

*A exclusión da lingua galega dos espazos públicos cultos debido á diglosia (e o teatro é un espectáculo social fundamentalmente burgués).

*As sucesivas prohibicións de representar en linguas diferentes ao castelán.

A fonte do xuramento (1882) marca o inicio do teatro moderno; de temática case exclusivamente rural; de extensión breve, dominado polo costumismo, con diálogos choqueiros e personaxes tópicos.

Coas **IRMANDADES DA FALA** o teatro deixa de ser un divertimento para converterse nunha arma política, reivindicativa. Diversifícase a oferta teatral: teatro histórico, social (denuncia da emigración e caciquismo), señorial (de pazo), cómico, infantil e comedia burguesa. En 1919 a Irmandade da Coruña crea o Conservatorio Nazonal de Arte Galega, que fará máis de cen representacións por ano, e outras Irmandades organizan tamén as súas "agrupacións artísticas".

Pero aínda así, o teatro non tivo verdadeira tradición na nosa literatura, polas razóns xa expostas e porque axiña tivo que competir co cine.

Os autores máis interesantes son:

Cabanillas, A man de Santiña (1921), no debut do Conservatorio, é unha comedia en prosa na que por primeira vez as clases señoriais falan en galego. En 1926 publicou **O Mariscal**, escrito por iniciativa de Vilar Ponte, drama histórico en verso que nos presenta o mariscal Pero Pardo de Cela como abandeirado da oposición galega ao centralismo polo seu enfrontamento cos Reis Católicos.

Armando Cotarelo Valledor, dominador da técnica teatral, foi autor dunha variada obra destacando a traxedia histórica sobre a execución de Prisciliano, **Hostia** (1926). Toda a súa obra ten unha grande preocupación pola psicoloxía das personaxes e unha complexa construción teatral, decote cunha grande poetización e riqueza léxica.

X. Quintanilla é autor de **Alén** (1921), escrita para demostrar a universalidade da lingua galega, que en galego se poden tratar temas non galegos: o escenario físico é Nova York, o ambiente: unha sesión de espiritismo, aínda que a acción decorre no interior das personaxes.

A XERACIÓN NÓS non utilizou o teatro como arma política ou pedagóxica pero si lle deu un pulo extraordinario desde o punto de vista literario, facéndoo participar tamén das correntes europeas. Con eles aparecen os primeiros elementos simbolistas e surrealistas, superando o realismo do anterior: a partir de agora non só van falar galego labregos e caciques, senón tamén fidalgos e princesas, bocois e sapos, pipotes e penedos, os santos do Pórtico da Gloria, os fantasmas ... etc.

1. Vicente Risco escribiu unha única peza teatral, **O bufón de El Rei**, drama simbolista que relaciona deformidade física e moral.

2. Ramón Otero Pedrayo escribiu unha extensa obra teatral, na que podemos destacar **A lagarada** (1928) e **Teatro de Máscaras**. As súas obras teatrais son máis apropiadas para a lectura que para a representación escénica.

A lagarada (1928) é unha traxedia rural de fondo dionisiaco, na que se evoca o poder demoníaco do viño. As forzas dominantes no drama son todas primitivas e elementais; os personaxes son populares, campesiños, vendimadores, cregos... retratados cun enfoque naturalista. Como contrapunto poético, introduce varias escenas líricas de carácter fantástico, onde os

personaxes son as pipas da adega, a sombra dun arrieiro morto ou as fadas dos montes.

Teatro de máscaras (escritas no 1934 e publicado no 1975). Son 16 pezas a xeito de guións ou bocexos esquemáticos para pezas teatrais; o seu carácter esquemático e incompleto é compatíbel cunha concepción dramática moi moderna e allea ao teatro-texto tradicional, pois son obras que só acadan a súa plenitude e naturalidade a través da montaxe e da representación escénica.

3. Castelao estreou en 1941 (exilio, Buenos Aires), ***Os vellos non deben de namorarse*** comezada moitos anos antes.

Non concibía o teatro como un simple texto senón como un espectáculo global, polo que adquiren unha grande importancia os artificios escenográficos (iluminación, decorados, máscaras dos personaxes...) e utiliza tamén outras artes, como a música.

O motivo do vello namorado repítese tres veces, en tres versións diferentes, nos tres lances. En cada un hai un vello namorado, unha moza e un mozo rival. A morte intervén como personaxe para advertir aos vellos. Finaliza cun epílogo no que aparecen os tres vellos xuntos, mortos, no cemiterio para arrependírense do seu namoramento e coñecer novas das súas mozas.

Rafael Dieste é o autor teatral da Xeración dos Novecentistas ou **VANGARDISTAS**. ***A fiestra baldeira*** (1927) é unha comedia simbólica sobre a identidade (individual e colectiva).

Un mariñeiro volve rico da emigración e encarga un retrato diante dunha ventá. O pintor quere situar como fondo da fiestra unha paisaxe mariñeira, símbolo do pasado humilde do retratado. A muller e a filla opóñense. Entón aparece a "fiestra baldeira" como símbolo da anulación da identidade individual e colectiva. Ao final o conflito resólvese coa aceptación da realidade e do pasado humilde.

En maio de 1936 **Filgueira Valverde**, o autor homenaxeado este ano nas Letras Galegas, publica ***Agromar*** (co pseudónimo de J. Acuña)